

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a *SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT* Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egyívnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—.

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes szóért minden közlés után 6 fillér (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknek:

egész oldal ... kor. 32.— | negyed oldal ... kor. 8.—
fél oldal ... .. 16.— | nyolcad oldal ... 4.—

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

A főtanítói kinevezés.

E czím alatt lapunk 22-ik számában czikk jelent meg, mely Vaszary Kolos bibornok hercegprimás és érsek úr Ó főmagasságának egyházmegyéjére vonatkozó következő kegyes határozatát közli: «Tekintettel az ifjabb tanítók között tapasztalt s a felsőbb hatósági személyek iránt tartozó tisztelet meglazulására, az ellenőrzésben föl-föltűnő hiányokra s egyéb, a kath. iskola beleletére káros hatású esetekre», elrendeli, hogy egyházmegyéjének minden iskolájában, hol két tanerő van alkalmazva, az egyik *feltétlen* főtanítóvá neveztessek ki. — Hűsz pontban jelöli meg aztán ezen főtanító teendőit. — E pontok figyelmes átolvasása után, minden elfogulatlan ítélő kegytelen bevallani, hogy a fenti kegyes intézkedés úgy iskoláink belügyeinek föllendülése, virágzása, mint a felsőbbiség iránti kötelező tisztelet és tanítói tekintély emelésére kiszámíthatlan haszonnal jár. Példa az más egyházmegyéknél hasonló intézkedés eszközzésére. Tudtommal azonban más egyházmegyékből ily fajta intézkedés mind ez ideig nem történt. * — A jó példa tükrö, melyet nem árt minél többször szemlélük elé tartani; azért jónak látom e dologra visszatérni s azt az alábbi észrevételeim és megjegyzéseim kíséretében tiszteletteljesen az illető körök és intézők magas figyelmébe ajánlani.

A buzgó és önértetes tanító azt mondja: «Az iskola én vagyok». — Igaz, elismerem. De valamit ujjunk sem egyforma, úgy vannak oly «önérzetes» tanítók is, kik az önértet tag köpönyege alatt sok olyasmit megengednek maguknak, melyek sem a tanügynek, sem a tanítói tekintélynek nem használnak, hanem mindkettőnek hátrányára folynak be. S ha senki sínes, ki az ily téves önértetet a helyes méderbe szorítsa, akkor szenved az ügy, üdvös eredmény vajmi kevés s az is csak látszólagos.

* Szatmár egyházmegye főpáspirtora már 1894-ben nevezett ki főtanítót. Szerk.

Mindenütt széles e világon nemcsak munkások, hanem fölügyelők is vannak. Ezeknek többségét, rendelkezéseit a munkásnak el kell ismernie, különben nincs rend, nincs eredmény, hanem csak zür-zavar és kapkodás. Szükségtelen mondanom, hogy a tanítás mily fontos munka, kihát az nemcsak egyesek életére, hanem egész községekre, sőt azok jövője és testi-lelki jólétére is. Hogyan, miként állhatna ily fontos munka föl, felügyelet s ellenőrzés nélkül? — Ilyet még képzelni sem lehet. Mi czélja volna akkor az iskolaszékeknek, az egyházi és világi tanfelügyelői intézményeknek? — El kell tehát ismerünk, hogy ezeknek van joguk, sőt kötelességük fölügyelni s ellenőrizni az iskolai oktatás rendes menetét, a tanítók működését, társadalmi életét s végrehajtani az iskola és tanítóra vonatkozó törvényes rendeleteket. — S mit látunk?... Azt, hogy az iskolaszékek még most is sok helyen minden egyébbel törődnek, csak az iskolával nem. E testületben csak a plébános fárad és dolgozik, a többi iskolaszéki tag privilegiumot formál magának arra, hogy gyermekét akkor fogja ki az iskolából, a mikor épen akarja. E tekintetben szembeszáll még a plébánossal is, mert: «A gyermek az enyém, én adok neki kenyeret, tehát esakis én parancsolok neki és senki más» — szokták volt mondani. — Ily körülmények között mit tehet a plébános? Vagy szemet bűny, s akkor az ügy szenved, vagy a törvény szigorával szorítja az illetőt szülői kötelességének teljesítésére. — Ez esetben személye iránt haragot, magának ellenséget és sok kellemetlenséget szerez. Hogy ez még most is sok helyen így van, azt ha kell, konkrét példakkal lehet bizonyítani. A kerületi esperes sok és bokros teendői iskoláit, s így tiszta képet azoknak beleletéről nem igen szerezhet. A tanfelügyelő rendszerint már csak a kész statisztikai adatokból dolgozik. Azért minden egyházmegyében égető szükség volna olyan intézkedésre, hogy a hol már két tanító működik, az egyik főtanítóvá neveztessek

ki. Kinek feladata az egész intézet erkölcsi és szellemi útját a példánossal egy-értelműen vezetni, irányítani s a rendszer iskolatitkást ellenőrizni. De én a fent röviden kifejtett okokból a tanítói kinevezést nemcsak ott, hol két vagy több tanító működik, hanem szükségesnek, hanem elszűrőnek, hanem minden körület, esepességben egy-egy teljes és ordánokot szerzett tanítónak tartalmára felelő kinevezését. Kétségek nélkül leg-alkalmasabb az esepés, mint fennek akadályoztatás esetén egyedül is a kerület iskolái megválogatni, a már földelgőzött tananyagból mint szakembert a tanulóhoz kérdéseket irányítani, a vezetett naplótól fölülvizsgálni, az iskola módszeresét megsemitelni, a hányok pótlására a helyi példános aural értékeinek, a makacs-kerület iskolaszekci tagokat köteleseggel és nemcsak feladatuk teljesítésére hivatottak, a tanítók jogos munkáját megkímélve, följegyezve, azoknak orvosai érdekében a kerületi esepés úrral közreműködnek stb. Az új kerületi tanítók ellenőrzése, a tanítók egy tanítói büro iskolák körül, a tanítók lehetne helyezni. A fuvard támogatása, a tanítók — egyik köztől a más-
szék — az iskolai tanítói szolgáltatás. Tanítók a megsemitő bizalom folytán nem napidíj-
er, hanem ügybizalmukból — egyszerűen a kerületi lehetne két, vagy több tanítót is-
kapovány. Ezek lehetnek a példános és esepés
amikor, az ellenőrzésben segítő listák, a ker-
letti tanítói erkölcsi és szellemi életének helyes
tanítás, a felsőbbok iránti tisztelt és engedelmesség tanítás, a kártársak jogos panaszainak
és érdekeinek szűrtteljes orvosai, az egyöntetű
szakértés, a kártársi bizalom apóbi: szó-
val a tanítói és tanítói vonatkozó ügyek és
dolgozók utasításai és helyes intézői.

Sok, nagyon sok évet lehetne meg fölhozni a kerületi tanítói kinevezés fontosságára és szükségességére, mert: de hosszas lenni nem akarok, azért ismételve tisztolattal ajánlom a dolog megtanítását az intéző körtől, azon meggyőzéssel, hogy: jótékony kapors, szeretet-
teljes fonal lenne az a kerületi tanítói koszo-
rójában, mely összetűzné az elállást a munkás-
sal, az iskolaszeket, a példánost, az esepést, az iskolai és tanítói isteni Mesterünk ezen szavaival: «Fiam! szeressétek egymást».

Nemli.

Nagy József.

A kemény dió.

A legtöbb történet fővárosi iskolai botrányból kifolyólag egyik tekintélyes napilap ezeket írja: «Szomorú dolog, hogy ez megtörtént és még szomorúbb, hogy hamarjában segíteni nem lehet rajta. Nagy baj ez. Előhírnöke egy óriási szerencsétlenségnek, hogy napról-napra vész a tanítói kar tisztelete s elkövetkezik az az idő, mikor a gyermek nem tiszteli többé tanítóját. Erélyes módon kell meggátolni ezt a terjedőfelben levő

betegséget, mert ha elszaporodik, a haza veszít vele, a haza, a mely nem fog kapni becsületesen és jól nevelt polgárokat...»

Magyarazatot nem fűzök ezekhez a sorokhoz, mert hisz elég világosan szólnak. Azt azonban nem irhatom alá, hogy ezen újmodi betegségen segíteni ne lehetne. Nem szeretem a nagy kitérőket és kerülgetéseket, azért mindjárt kijelentem, hogy csakis azóta dühöng oly nagyon ez a betegség, a mióta a testi fenyték alkalmazását megsemitették. Figyelemmel kísertem, — a mennyire szerény lehetőségek engedte, a dolog eredetét és fejlődését és open nem lepett meg az, hogy idáig jutottunk. Ha a kilitásba helyezett revizió végleg ki fogja küszöbölni az iskolából a testi fenyték alkalmazását, a tanítóság s vele az iskola keszebb helyzetbe kerülend a mamál, így természetesen nem hogy segítenek a bajon, sőt nagyobb bajba sodortatunk, a melynek beláthatlan következményei lehetnek. A tanítóság, de főképe a haza érdeke azt kívánja, hogy a beláthatlan következmények kíméjének, a mikor megszülettek s azért az iskolai legyelemnek a testi fenyték alkalmazására vonatkozó rendelkezését, ha nem megszorítással is, de jóval tartva. Mert míg iskola lesz, lesz több-kevesebb jómódra is, a kiket atyai, nevelői jóindulattal, szeretettel és a legyelemnek nyolcz és nem tudom még hányféle fokozatával teljes lehetetlen a jó útra terelni; a kik, ha a testi fenytékben erdem szerint nem részesülhetnek, leszorítanak a vizet az iskola malmáról, példájukkal magukkal sodornak azokat a tanulókat is, a kiknek egyébként eszükbe sem jutna horsot törni a tanító orra alá. Ekként az iskola nem adhatna «becsületesen és jól nevelt polgárokat», hanem olyanokat, a kik semmi másra nem, csupan javító-intézetbe valók. Vegtére az ország nem volna képes elég javító-intézetet befogadásukra fölállítani.

Azt már számtalan ízben hallottam emlegetni, hogy a jó tanító sohse folyamodik a vesszőhöz. Mindig talál valami expedienst a vásott lurko kijozanítására. Nem tagadom, néha sikerül egyik-másik elvetemült gyermeket vessző igénybevétele nélkül is jó útra terelni, legalábbaddig, míg iskolai köteles. Azonban minden százból legföljebb tízzel lehetünk ilyen szerencsések, míg kilenczven botrány köve fog maradni az egyes osztályoknak. Megengedem, hogy a vessző sem fog valami nagy, maradandó sikert ezen a téren fölmutatni, de hogy túrhatóbbé teszi a helyzetet s elrettentő vonatkozásai vannak, az tagadhatlan. Ha az iskolai nevelés talán a gyermek hat éves korától kezdve egész 15 éves korig megszakítás nélkül tartana (a mi szinte lehetetlenség), kedvezőbb ki-
alakulásra számíthatnánk, de a mostani viszonyok között és a szörnyen rossz családi nevelés mellett szó sem lehet arról, hogy a tanító a testi fenyték alkalmazásáról lemondhatna.

A kik az iskolai testi fenytéknek nem barátjai, folyton a humanizmusra, a fölvilágosultságra és több effélékre hivatkoznak. A humanizmus és

felvilágosultsággal ellenkezik a fegyverkezés, a halál is — hogy több példára ne hivatkozzam — és mégis azt vesszük észre, hogy a nemzetek azas tevékenységet fejtenek ki ebben. Az önfentettség és terjeszkedés ösztöne ezek, milliók életet teszi közkára: hiába kiált a humanizmus, a felvilágosultság neovábbat; puskatopogás, halál-örögös reá a válasz. Az iskolai testi fenyelek ezekhez a nagy kérdésekhez képest pontnál is kevesebb — mégis azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb köröket is izgalomba ejti s a humanizmus, a felvilágosultság nevében perccát mondának reá. Itt-ott berohannak egyesek az iskolába s a humanizmus jegyében ütegekkel illetik a tanítót, a kívül inkább testvéri csókot kellene váltanok, meleg kézzorítással jutalmazniok. Szerintem nagyobb imhumanitás, sőt bun. ha behuny szemmel nezzük a serdületlen gyermekek gonosz-ságait, a mikor testileg kellene fenyténünk — kimerítven az atyai türelm és intelem bő tárházat. — Hat az összeegyeztethető-e a humanitással, hogy nagy társadalmunk tekintélyes része a tanuló sereget utvesztőbe tereli, korán megérleli az enyveszethek? Maga a humanitás, a felvilágosultság követeli, hogy az iskola igénybe vegye mindazokat az eszközöket, a melyekkel ezefelének becsületesen megtehető. Quid medicamenta non sanat, ferrum sanat... A testi fenyték alkalmazásáról a népiskola le nem mondhat s azért arra kérem kortársaimat, hogy ne tekintsek ezt a kérdést kemény diónak, melyhez nem érdemes nyúlni, hanem lépjenek sorompóba s tartsanak ki az eddigi gyakorlat mellett. A törvényhozás pedig szentesített törvényvel biztosítsa az iskola és a tanító védelmet. Szigorú büntetést merjen azokra, a kik nem általának az iskola szemelt falai közt botránnyt provokálni. Aztán böles mérséklet vezesse szívünket, tekinünk, kezünk, mert a magáról megfellekedett tanító Isten és az emberek előtt elveszti azt a Nimbuszt, mely őt hivatada után megilleti.

Emlételek.

Veronika Lajos.

Lehet-e a reáliakat vallásosan tanítani és mikép történjék ez?

Az ember végső ezéja az örök boldogság. Amde az ember magára hagyatva, még föl sem ismerne rendeltetését, annál kevésbbé nyerhetne készséget annak megvalósítására. Epen ezért szükséges, hogy a társadalom mutassa meg a kiskorúnak azon utat és képesítse őt azon út követésére, a melyen haladva, rendeltetését föl ismerje, azt betölthesse és így a ezéjét megvalósítsa.

Id a kötelesség első sorban a szülökre és az iskolára hárulnik. Ha ezek jól megoldanak a föladataikat, akkor bizonyosan a vallásatlanság nem ölne oly nagy mérvéket. Ha a vallásosság már a gyermekkorban nem hatja át a gyermek

egész valóját, annál kevésbbé fog az gyökeret verni később a már megerősödött szívben.

Pedig sajnosan azt tapasztaljuk, hogy a leg-több gyermek bejövén az iskolába, még a «Mi-atyánk»-ot sem tudja, sőt igen sok még keresztet sem tud vetni.

Ebből nem következtethetünk valami örvendetes állapotokra.

Talán az iskola is ennyivel beérheti?

Vannak ugyan oly iskolánk is, a melyekben több gondot fordítanak harisnyakötésre, mint a vallásos szellem ápolására.

De nem így tesz az igazi népiskola, a mely a gyermekek hivatását szemé előtt tartva, egyrészt a saját kötelességének hu teljesítésére, másrészt arra törekszik, hogy a szülök mulasztásait is némileg pótolja; a miért is fölhasznál minden alkalmat, minden módot, hogy a gyermekek szívében meggyökereztesse a vallásos szellemet és így megmutassa azon utat, a mely Jézushoz vezet.

Ezek után áttérhetek az én föladatomra és föltehetem az első kérdést: «Vajjon taníthatjuk-e a reáliakat is vallásosan?» Vajjon szolgálhatják-e ezek is az iskolának ezen magasztos ezéjét?

A reáliak csoportjához számítjuk a történelmi és a természettudományi tárgyakat.

Első tekintetre úgy látszik, mintha ezek nem is volnának a vallásossággal szoros viszonyba hozhatók. Látszólag ezeknek más a tárgyuk is, ezéjük is.

De nezzük csak szorosán, mik a reáliak tulajdonképen, mivel ismertetnek meg bennünket?

Ha ezt vizsgáljuk, úgy bizonyosan arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy ezek tulajdonképen «máveiben ismeretük meg velünk az Isten». Mert mi maga a természet? Az Isten magyszerű remek alkotása! Mi a történet? Az Isten hírói igazságosságának elénk állított hü tükre. Az egész mindenség az isteni tökéletesség hü képét tárja elénk. Erre vonatkozólag Silesius azt mondja: «A világ könyv, mely annak, ki abban olvasni tud, a Teremtő dicsőségét és fonségét tárja föl. Minden a természetben azon utat mutatja meg, melyen a Teremtőhöz juthatni». Jókai pedig mondja: «A természet hallgatása egy nagy fehér könyv, teleírva láthatlan betűkkel, miket csak azok olvashatnak, kik szent ildóttal nyitják föl lapjait».

Ha tehát a reáliak ily szoros összefüggésben állnak az Istennel, miért nem adhatnók elő ezeket vallásos szeltemben? Sőt ha a tanító a nevelés vallás-erkölcsös föladatát jól meg akarja oldani, a reáliakat szükségképen vallásos szeltemben kell előadnia. Mert hiszen eleget tehetne-e az iskola, ha a vallás-erkölcsös nevelést csupán csak a hittani órákra szorítaná? En azt hiszem, hogy legkevesbbé sem. A hittani órák száma vajmi kevés; a világ pedig romlott. Így könnyen, sőt valószínűleg az utóbbinak nyomai vernének gyökeret a gyermek szívében és így az iskola a legfontosabb föladatát elejti.

Másrészt nem volna-e hálátlanság a Teremtő iránt, ha az ő nagyszerű műveit ismertetve, róla meg sem emlékeznénk? Ez esetben csakugyan könnyen előállhatna azon eset, hogy a gyermekek a reáltárgyakat úgy tekinthetnék, mintha azok nem is volnának az Istennel semmiféle összefüggésben, holott ezek tulajdonképen mintegy kiegészítő részét képezik a hittannak.

Igy tekintetbe véve a reáliák természetét is, az iskolának a vallás-erkölesös téren fölmerülő feladatát, bátran azt mondhatjuk, hogy a reáliák tanítása nemcsak lehet, hanem kell is vallásos szellemenben tanítanunk.

Most önként fölmerül a másik kérdés, a mely így szól: «És miként történjek ez?»

Ha mi a reáliák tanításánál a vallásos szellemnek ajtóstól neki rohannánk, tárgyalván valami ide tartozó dolgot, mindjárt vallásos szónoklatokba bocsátkoznánk, akkor csakugyan eltévesztenék az illető tárgy czélját és majdnem olyan helytelenül járnánk el, mintha az Istentől meg sem emlékeznénk. Ilyen körülmények között megszokott frázisnak vehetnék ezt a gyermekek, a minék vajmi kevés hatása volna. Hogy ezt elkerülhessük, csak a kidomborodóbb alkalmat ragadjunk meg, a hol szintén természetesen önként az Istenre utal valamely esemény vagy tárgy.

Főleg tehát arra kell vigyáznunk, hogy hol és mikor kell az alkalmat fölhasználni, a mire különben magának a tárgynak a természete is nyújt utba vezítést.

A reál-oktatás a beszéd és értelem gyakorlatok keretében már az I. és II. osztályban is előfordul, mint előkészítő oktatás. Így tehát már itt megkezdhetjük az örök életre vezető munkálkodásunkat is.

Itt a tanításunkat néha nem is lesz nehéz a hittan tananyagával hozni összefüggésbe. Így pl. az egyes nagyobb-szerű dolgok, pl. a föld, a nap származását az Istenre vezethetjük vissza. Ezzel mintegy támogatjuk a katekizmusnak a világ teremtéséről szóló részét. Ebből kifolyólag összehasonlíthatom az Isten hatalmát az emberek kepessegeivel, a miből az Isten hatalma élénken kitűnik.

Már e fokozaton szó van különböző terményekről, így a gabonanemekről is. Előfordul e közben az is, hogy mire való ez; és így tovább. Itt szépen kiemelheti a tanító azt, mily esodálatosan táplál minket az Isten. Ha ő nem adna termést, elvesznénk. Ime mily jó az Isten!

A következő osztályokban már nagyobb tért hódít a reál-oktatás, a hol az alkalmasszerűség gyakran tért hódít a vallásos szellemnek.

Igy a földrajznál ne hagyjuk figyelmen kívül a nevezetesebb szent helyeket, bucsujáró helyeket; elmondhatjuk röviden ezek jelentőségét és történetét. Vannak olyan helyek, a melyekhez valamely kiváló jellemű, jámbor vagy szentéletű egyének a működése vagy története

füződik. Itt alkalmunk lesz az illető egyén erényeinek kiemelésére.

Az ilyen közbevető történetek egyúttal a gyermekek kifáradt figyelmének pihenő pontokul is fognak szolgálni, ha a tanító tudja azokat érdekesen előadni.

De sokszor a tények önmagukban véve is megismertetik velünk az Istent!

A népiskola VI. osztályában tárgyaljuk a csillagászati földrajz elemeit. Szó van itt pl. a föld és más égitestek mozgásáról. Midőn előadjuk az égitestek esodálatos mozgását, így: hogy a sok millió és millió égitest örökös pályafutását végezvén, soha össze nem ütköznek; vajjon mit gondolhat itt a gyermek? Véletlenségnek nem tulajdoníthatja; tehát kell, hogy ennek az okát máshol keresse és valószínű, hogy azt az Istenben fogja fölfedezni.

Nézzük most a történetet.

A történelem — Mennyei szerint — fölmutatása az emberiség organikus életének, melynek éltető és mozgó szelleme Isten.

Ebből önként következik, hogy a népiskolai történelem-oktatás ne álljon a tényeknek merő betanulásából, sőt még akkor is egyoldalúnak mondhatnók azt, ha az iskola azt szellemképző módon adná elő és fölhasználná még a hazaszeretetre lelkesítő hatását is, ha mind e mellett nem értetnők meg a gyermekkel, hogy «a világon eddig, évezredek hosszú során át lefolyt események a világ és népek sorsát intéző Isten terve szerint mentek végbe; hogy az emberiség élete kezdettől fogva Isten mindenható akarata-ban van».

E mellett találkozunk a történelem fonalán oly szereplő személyekkel, a kiknek nagy érdemei a mély vallásosságban, az igazi hitben, erényekben, isteni felelemben lelik alapjukat.

Itt elengedhetlen kötelességünk lesz az illető történeti személy erényeit élesebb vonásokban föltüntetni és a növendékeket ezek követésére buzdítani.

Az ilyen történelmi személyekben különben igen gazdag úgy a nemzeti, valamint a világtörténelem is.

Hazánk történelmében, mint ilyenre, rámutathatunk szent Istvánra, a kinek buzgó, vallásos munkálkodása tette lehetővé azt, hogy a nemzetnek jövőt biztosítson. Ott van szent Imre az ifjú erényeknek példányképe; szent László, Hunyadi János, a kikben a legnagyobb hősiességgel a legmélyebb vallásosság összpontosult. Nagy hatással lehetünk különösen a leányokra, ha a szent Margit, szent Erzsébet élettörténetét, erényeit föltüntetjük.

A világtörténelem legkimagaslóbb alakja maga Jézus Krisztus, a kinek a tanítása, munkálkodása új irányt adott az emberek cselekvésének és átalakította az egész világot, a miért is Jézusnak, mint a világ legnagyobb történeti alakjának a működése figyelem nélkül nem hagyható.

Hiszen «mi volna a világtörténelem Krisztus nélkül». (Müller.)

A mi a természetrajzot illeti, annak minden egyes fűszála, a legparányibb állatkája, a közegeknek hatalmas tömegei, az egész természet, a világ böles elrendezése, mind a Teremtő műveire emlékeztetnek. Ezt a gyermekekkel sem lesz nehéz megértetni; a legegyszerűbb példák is észhez vezetnek: pl. mily művelt, mennyire előrehaladott a világ a tudományokban, mily egyszerű gépeket, eszközöket tud előállítani, de a legegyszerűbb élő fűszál előállítására képtelen.

A természettan az istenalkotta természet erőivel, törvényeivel, tulajdonságaival ismerteti meg bennünket, a hol nem kevesebb tér nyílik arra nézve, hogy ezen ismereteket is az egyház szel-lemében értékesítsük.

A természettan törvényei szépen megcázólják a babonának különböző nemeit: a miért is az iskola ragadja meg ezt az alkalmat is, a mi által szintén szép földadatot teljesíthet.

Igy pl. majdnem általánosan elterjedt babona az, hogy ha valami bűtor hangos recsegés közt megreped, akkor azt mondják, hogy valaki meghal a házbeliek közül.

Ezt szépen meg lehet czáfolni, ha egy nedves vékony deszkadarabot teszünk a forró kályha mellé: az bizonyosan hasonlóképen meg fog repedni, a mivel könnyen kimutathatjuk a nép balhitének az alaptalanságát.

Vagy pedig azt állítják sok helyen, hogy a szivarvány vizet iszik. Ennek az alaptalanságáról igen könnyen meggyőzhetjük a tanítványainkat úgy, ha mi magunk is a nap sugarait vízben megtöréjük, megmagyarázzuk ezek mivoltát, eredetét, a miből könnyen kitéjük, hogy a szivarvány erre képtelen.

A természettudományoknak mintegy kiegészítő részét képezi a gazdaságtan.

Majdnem általánosan tapasztaljuk, hogy különösen a kisbirtokosaink közt a szegénység oriai arányokban növekszik. És mi ennek az oka?

Bizony nagyon sok esetben nem más, mint elhőstetlenség, iszákosság. Rákell mutatnunk erre is! Föl kell említenünk azon szomorú következményeket, a melyeket ezen bűnök, mint szel-lemi, mint anyagi tekintetben maguk után von-znak. Meg kell utálatnunk a gazdasági rend-szerünk eme hátramoszlító, veszedelmes bű-neit.

Egyáltalában, ha az iskola a legfontosabb, az örökéletre vezető földadatot jól meg akarja ol-datni, úgy fölhasználn minden eszközt, a mely ennek előmozdítására szolgál, annál inkább a reáltárgyakat, a melyek oly közel állanak az Istenhez. E mellett, ha a tanító maga is vallásos ember, úgy azt hiszem, ismerni fogja a köteles-ségét és földadatot akkor jól is fogja megoldani, ha sohasem téveszti szeme elől ez igazságot:

«Mindent Istennel, Isten nélkül semmit.»

Matuska István.

HIVATALOS KÖZLÉSEK.

Kivonat a beszercebányai egyházmegyei hatóság körözvényéből. 2380. sz. A m. kir. vallás- és közokt. miniszternek 1899. évi 98308 számú rendelete a köz-ségi és felekezeti elemi iskolai tanítói állásokról fölvetett javadalmi jegyzőkönyvek megváltoztatása tárgyában.

Mind gyakrabban fordul elő, hogy az iskolafőntartók a községi és felekezeti iskolák tanítói állásánál beállított javadalmi csökkenés indokából az egyes javadalmi tételek újra értékelését és új javadalmi jegyzőkönyv fölvevését kérelmezik. Mivel pedig az újra értékelés követ-keztében csökkenett helyi járulékok a tanító szerzett jogainak esorbitását nem eredményezheti, ezen eljárás tulaj-donkép mindenkor az államkincstárt érinti, a melynek terhére az elvont helyi járulékok fejében fizetési kötelességek címén államsegély igényeltetik.

Jóllehet a szóban forgó tanítói fizetés-kiegészítések iránt rendelkező 1893. évi XXVI. t.-cz. végrehajtása tár-gyában kiadott 10,000.94. sz. a. utasítás 23. §-ának 2-ik bekezdése rámutat a tanítói fizetés csökkenésének eshe-tőségére és bár kétségtelenül fordulhatnak elő külön-leges viszonyiálatok, melyek a tanítói fizetés újból való megállapítását mulhatatlanul szükségessé teszik, de ennek természetszerűleg csakis a tényleges szükség adatszzerűleg igazolt kivételes esetekben lehet helye. Ep azért, mivel — mint jeleztem is — föltűnő számban terjesztenek elemi az ezen ügyek tárgyalására hivatott megyei közigazgatási bizottságok hasonló kérelmeket, és mert a tanítók törvényszerű javadalmának biztosítására való különös ügyelet mellett az államkincstár jogos érdekeit is szem előtt tartani állásomból kifolyó köteles-ségem: figyelmeztetnem kell a közigazgatási bizottságot a hivatkozott t.-cz. 16. §-ára, mely határozottan kimondja, hogy «a tanítói fizetések eddig megállapított és az isko-la-főntartók által saját anyagi forrásaikból kiszolgáltatott mennyisége továbbra is esonkítatlanul kiszolgáltatandó, illetőleg államsegély igénybevétele czéljából le nem szá-llítható.»

Ezen indokok alapján szükségesnek tartom a köz-igazgatási bizottságot jövőre követendő mihez tartás végett figyelmeztetni, hogy mivel a tanítói javadalmi tételek között szereplő terménybeli járulékoknak az 1893. évi 29,751. sz. a. körrendelet alapján fölvetett jegyző-könyvekben foglalt megállapításánál épen arra való tekintettel vétetett a 10 évi átlag alapul, hogy egyfőlé a megállapítás, mint bizonyos időre végvérvényvel bíró mérvadó maradjon és hogy elkerülhető legyen annak bekövetkezése, hogy ezen tételeket — épen változandó-ságuknál fogva, az érdekeltek érdeküknek megfelelőleg módosíthatassák s ez által az 1893. évi XXVI. t.-cz. ren-delezéseinek felhasználásával az államkincstárt meg-károsíthatassák; a terménybeli járulékok piaci árának változása okából a javadalmi jegyzőkönyv megválto-ztatása természetszerűleg szóba nem jöhet.

Tekintve továbbá, hogy a tanítók javadalmának emeltet megállapításánál az arra illetékes tényezők a jegyzőkönyv aláírásával az abban foglalt adatok helyes-ségeért és valódiságaért szavatosságot vállaltak, az egyes tételek változása általában csak akkor fogadható el, ha a megállapítás ellen a jegyzőkönyv fölvetéle alkalmával óvás emeltetett s annak a jegyzőkönyvben is nyoma van, vagy a hol a különböző javadalmi tétel-ek a törvény, illetőleg a szabályrendeletektől eltérőleg állapították meg.

Ettől elléroleg a változás csak egyes kivételes esu-tekben s a midőn annak el nem fogadása által az isko-la-nygyre volna káros hatással, lehet helyén, de mindezen esetekben anyagi felelősség terhe mellett kell úgy a közigazgatási bizottságnak, mint az eljárni hivatott egyéb közegeknek szoros kötelességévé tennem, hogy a való tényállás föltárásával a legszigorúbb elbírálás alap-ján állapítsák meg annak mérvét és szükségét és mün-den egyes esetben pontosként részletezett fizetés jelen-téssel terjeszse a közigazgatási bizottság az ügyet elemi.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanítógyűlés. A Liesmann-esperesi római káth. tanítók egyesülete. E. v. 1892. évi és jubileumi közgyűléset Liesmann tartotta meg. melynek a következő tárgyat voltára: 1. Istentisztelet után az egyesület tagjai az iskola-teremben versoltak, a hol őket fölött. Karos lánéz kerületi esperes és püspöki hitos, az szövevényen főtörzöku, a gyűlést nagy igen szép és megrható beszéddel megnyitotta. 2. Erre elhangzott a Kölesy himnus, melynek szövegével *Pius's* kinos filési fömítő ur mildványozta, hogy a szép megnyitó beszéd jegyzőkönyvé is megörökösseki, a hol a jelenlévők nagy tetszéssel elfogadták. 3. Főszól. *Zsolt* Péter kősmendi püspök ur azon a nagy szentmisével emlékeztet meg a boldogult Mihály Ánd. felszaggatási képviselő urrol, a miért a gyűlés kősmendi kártás ur mildványára jegyzőkönyvi köszönetet mondott neki. 4. Miks. Jozsef szabad-baráti osztálytanító ur nagy tetszéssel elszavallta azon szép alkalm. odita jubileumi evró, a melyet a gyűlés szüni nagy alkalm. elszavallással fogadott és végen annak szerzői: *Gombas* Ádám szabad-baráti kapán urral is zajosan megelődött. 5. Erre elhangzott a Szózat, főtiszteendő Kölesy lánéz esperes és püspöki hitos, ur jelenléte az emlékezteték, hogy a nagy elbánsági megyes püspök ur ügyemerteti az iskoláseleket, hogy megadmitól esze, kteleves egyének választatott, azok hiányában pedig tanítólapátintézetet vegyél egyének, a kik azonban 2 óri esküvel, minő tanító alkalm. megszerzén kősmendi, mert ellenkezé eseten a tanítást, hatóságig osztálybeli jelenléte, továbbá a tanító országos káth. segélyalap központi bizottságának közgyűlést jegyzőkönyvi, a melyben tiltatott, a gyűlést megügyi segélyalapok megváltat, a mi továbbasul voltott. Elnök *Mocsis* István ur jelenléte a jelenlévőknek, hogy az országos káth. tanító nagygyűlésre közegyütt betegege miatt nem jelenléte el. Boldogult Nakovits Mihály kőpházi káth. tanító ur simekhere a gyűlés 10 főt szavazott meg, a melynek megkülönböztet az egyesületnek hitatott meg. Főszólástott a nógrádmegyei tanítótestületnek azon főtiszteendő levele, a melyben föhívja az egyesületet, hogy minőit kőrvényét minő a kereskedelmi miniszter úrról a tanítótestületek részére adandó postai pórtólmentesség és a vasúti kedvezmények utazásuk az összes tanítók részére leendő megadása tárgyában, az irányú törökével az egyesület támogatási, a minő a Liesmann-esperesi tanterület is hoz-ajánd. *Pius's* kinos fömítő ur ajánlja kártársának a *Schultz*-főlelőnök, beszéltettek a gyűlést megügyi segélyalap javára a legsági újak *Schöck* Mihály, egyétt jegyzője.

IRODALOM.

Beküldetett. Yörö-marty tanító hatása. Elnökbeszéd. Az esztergomi tanítóképző püspöki intézet mondotta: Keményfi K. Daniel.

Beküldetett. Az olvasmány-targyalás módja a népiskolában. Ista: Schestven Jozsef: állami iskolai tanító. Folyvástott és a gyakorlati tanítás megtartott a Beszterce-Naszódvármegyei Általános Tanító-Egyesületnek. Bergó-Frandon, 1890. évi október hó 15-én tartott közgyűlésén. Ara 60 fillér.

VEGYESEK.

Játalom a tanítóknak. Nógrádmegyei Rótság községekben folyó hó 20-án igen szép ünnepele folyt le dr. Paesery Károly m. kir. tanfelügyelő, a helybeli kir. járásbíró, járási főszolgabíró, a községi elöljáróság, az iskolások, több tanító és az iskolásgyermekek jelenlétében. A kir. tanfelügyelő a helybeli iskolának hivatalos látogatása alkalmával egy alkalmoszerű beszéd kíséretében, melyben a tanítói hivatás magasztos voltát méltatta, s

a tanítók munkásságuk elismerését híven eseteile, jutalmukat osztott ki. A magyarosítás terén tanúsított fáradságát, valamint általában a tanítási feladat teljesítésének eredményességével kitünteté a nógrádi járásban Wilesek Gyula kősmári tanító, kinek a Huszár-főle alapból 400 koronát, Hromada Pál németi és Kálmán Gyula bódonyi tanítók, kiknek a Nemzeti alapsból fejenként 100-100 koronát és Totter István berkenyei tanító, kinek a Stefánia-alap-ból 30 koronát, ez utóbbiak iskolai könyvekre meg 20 koronát fizetett a kir. tanfelügyelő. A megjutalmazottak részéről Wilesek Gyula egy szelvényes beszéd kíséretében hálás köszönetét fejezte ki a nagyenyő alapítónak, a népoktatás és hazai nyelvünknek nemzeti irányban való fejlesztésére felkeltőzt ezen alapítványért. Az ünnepele után fő. Kálmányi Endre, helybeli plébános ismert vendégszerető asztalához hívta meg a jelenlévőket.

Iskolai ünnepele. A nagyvásonyi római káth. iskolai vendégek december hó 26-én este fél 7 órákor az iskola javára a „A betlehemi éjtel” adtak elő szép sikerrel.

Szeg ny gyermekek karácsonya. Bács-Topolyáról értesítettek, hogy a szegény iskolásgyermekek karácsonyi ajándékát a következő módon osztatták szét: 1. Folyó hó 18-án a község-háza tanásteremben 30 nő és 51 leány látlatott el jó mezejt fel ruhazattal; a fiúk föllőt, nadrágot és lábbelit, a leányok pedig kabátot és cipőt kaptak. Ennek költségehez Zichy Nep. János és neje, báró Kray Irma grófné 100 koronával, a római kátholikus iskolások 148 koronával, a község pedig 187 korona 40 fillérel járultak hozzá. Ezenfelül 67 korona 60 fillér értékű tanítvány is osztatott, szét az iskolásgyermekek között. 2. Az egyházi kegyuraság két püspökjében levő iskolákban Lippay Imre adminisztrátor folyó hó 21. és 22-én osztotta szét az esztergomi iskolásgyermekek között azon sok szép ajándékokat, melyeket gróf Zichy Nep. Jánosné, született báró Kray Irma grófné küldött a kis Jezus nevében karácsonyi ajándékkul a szegény beresek gyermekeinek. 3. A kegyuraság női zardaskolájában szombaton és vasarnap tartottak meg a kis növendékek karácsonyi szüni előadásukat nagy számú díszes közönség jelenlétében, mely után minden egyes növendék kapott ajándékot, azon díszes karácsonyfáról, melyet az iskolafentartó nemesszövület kegyuraság 200 korona adományával állított föl. A szüni előadások igen szépen sikerültek, mely a jó főtiszteendő nővérek hűkedő fáradozásának szép eredménye.

Egy püspök a kátholikus sajtóert? Mallath Gusztáv erdélyi püspök legutóbbi körlevelenek végen papsgája különös figyelmébe ajánlja a körlevelehez cím szerint mellékelt kátholikus folyóiratokat és felhívja papsgát, hogy ez lasson oda, hogy joakarátú hívek is csak olyan lapokra és folyóiratokra fizessenek elő, melyek határozottan és kétségtelenül keresztény kátholikus szelleműek.

A tanító közhivatalnok. A tanítóknak hathatós védelmet biztosít az igazságügyminiszternek a kultusz-miniszterhez intézett alábbi átrata, mely kimondja, hogy a tanító, ha nyilvános iskolában működik, közhivatalnoknak tekintendő. Mas szóval ez azt jelenti, hogy az ügyesség olyan esetben, mikor a tanítót közhivatalnok minőségében éri valamely tanadás, hivatalból indítja meg a megforló eljárást. Az átrata, mely az utóbbi időben előfordult, sajnálatraméltó meinden-eknél fogva fölöttebb aktuális, szó szerint való szövegében így szól: Az állami, egyáltalán pedig bármilyen jellegű nyilvános iskolában működő tanítók közhivatalnoknak tekintendők az 1878. évi V. törvények 270. szakasza 2. pontja és 461. szakasza szempontjából. Annak meghatározása ugyanis, vajjon bizonyos hivatal magán, vagy közhivatal-e: az állam közhoga irányadó. E szerint állami hatóságok azok, melyek az állam ügyeit ellátják, tekintet nélkül arra, vajjon megbízásukal magától az államtól közvetlenül, vagy más közjogi testületek közvetítésével nyerik. Minthogy pedig az államnak a jogbiztonság fontartása, igazságszolgáltatás és az állam czélok megvalósítására rendelt kényszer alkalmazásán kívül, egyéb teendői is vannak a közmívelődés, a nem-

szolgálatosság és egyáltalán minden közérdek előmozdítása körül a szűkebb értelemben vett közhivatalnokok mellett, lak az imperiumot vagy jurisdictiót gyakorolják, közhivatalnokoknak a szó tágabb értelmében azok is tekintendők, akik az állam gondozó tevékenységének ügykörét az állam közvetlen vagy közvetett befolyása alatt és ellenőrzése mellett gyakorolják. Tényleg a büntetőjogi gyakorlati közhivatalnokoknak tekintette mindig a nyilvános intézeteknél alkalmazott tanítókat, ott is, hol megbüntetésükről hivatali büntett vagy vétség miatt, de ott is, hol arról a hátratosabb védelemről való részesítésükről volt szó, mely a közhivatalnokok állásánál és jövedelménél fogva megilletik. Az ezek irányában elővetelt és hivatali köteleességeiknek teljesítésére vonatkozó ragalmazás vagy becsületsértés terhére az igazságügyminiszter nézete szerint a fők. 270 szakaszában meghatározott módon fordandó meg.

Felolós szerkesztő: **Ember Karoly.**

PÁLYÁZATOK.

Esztergom érseki megye.

A **cs.-várkényi** róm. kath. II. tanítói állomásra *jan. 20-ig* terjedő határidővel pályázat hirdették. Fizetés polgári évre: 800 korona és lakásul egy burorozott szoba (szobával). Kötelees az I. és II. osztályt és az ismereteket tanítani. Pályázatnak okl. férfi és nőtanítók, esetleg képezdevezetők. A folyamodványok *jan. Huszár* *Regina* plebánushoz intézendők. (Posta Cs-Nyék) — Az iskolaszék megbízásából: **Erdősi Ferenc**, főtanító. 96 1-1

Egri érseki megye.

Mályi (Borsodm. posta, vasút Nyékárháza) róm. kath. iskolaszék kántortanítóságra pályázatot hirdet. Javadalma: Egerből 240 korona; tandíjból 140 korona; bűkösségtől 128 korona; 7 hold föld; hat darab jországra megjelölés; 20-24 köböl parber, hozzá 32-38 korona készpénz; stólából 80 korona; korpoték. Tiszteességes lakás, mellékeületek, házikert. Köteleessége a kántortanítói teendőket pontos végzésre iskolaszéki utasítás szerint. Választás *január 7-én*, személyes megjelenés kivétel. **Déri János**, plebános. 98 1-1

Beszterecbányai egyházmegye.

Osztány nagyközönségen római katholicus fő-magyar második tanítói állás megüresedett. Jövedelme lakásos felül 680 korona készpénzben, 120 korona tűzfűtőben. Pályázhatnak okleveles tanítók és óvónők is. 1-kolozsárkai ezimzett körvények **Krappó Pál**, esperes-tanfővezetőhöz (Kis-Keresnye u. p. Smólyi) intézendők. 985 1-1

Győri püspöki megye.

A **borsmonostori** róm. kath. kántortanítói állásra pályázat hirdették. (Posta Sopron-Kéthely.) Javadalma: 10 holdes szántóföld, gabona és la, melynek összes értéke 360 korona, tejszobás lakás, konyha, kamara, parber, istálló és pajta, a melyhez még egy nagy gyümölcsös kert tartozik. Tannyelv: német-magyar. Folyamodványok főszt. **Kovács Imre**z peresznyei esperes-plebános úrhoz *decz. 31-ig* nyújtandók be. 975 2-2

Nyitrai püspöki megye.

Ohodniczán (Trenesem), megüresedett kántortanítói állomásra 1901. évi január 21-re délelőtti 10 órára pályázat hirdették. Ezen pályázatra jelentkezők magyar-és német nyelvben jártasak, okmányokkal felszerelt folyamodványuk *(jan. 20-ig)* előleges beküldése mellett, személyesen tartoznak megjelenni. Fizetése: saját költségükkel beicértve, 1080 korona, azonkívül tenetéseik után egyéb mellékjövödelmekben 320 koronára számíthat. Szabad lakás. Bövebb fölvilágosítást ad az iskolaszéki elnök **Ohodniczán** (vasúti állomás helypen). **Czibény** **Adolf** iskolaszék elnök, plebános. 958 1-2

Székeshérvári egyházmegye.

Uszvár plebánához tartozó s lemondás következtében megüresedett **kőhanyási** puszta r. k. tanítói állomásra pályázat nyújtatik. A tanítói állás évi jövedelme

készpénzben 500 K. és termények átlagos értékében: 291 K. Folyamodvány a kántortanítókban is járassággal kell bírnia. Pályázati határidő: *1901. január 15-ike*. Az iskolafelügyelőhöz: mélt. gr. Esterházy Miklós-Mórész úrhoz intézett folyamodványok magy. és német nyelvű **Köfler János** kerületi esperes-tanfővezető úrhoz (Acsa, Tejerm. küldendők. 991 1-2

Szombathelyi egyházmegye.

Háshágy, Zalamegyébe kebeleztetett községben a róm. kath. kántortanítói állomás megüresedett. *1901. január 16-ára* pályázat hirdették. Jövedelem: 338 frt készpénz, 6 méter buza 18 frt, 6 méter rozs 18 frt, harangzásért 12 méter rozs 36 frt, tűzfűtő 20 frt, 100 frt állami segély melletti kőbűtőbe helyezve. Az állomás 1901. évi február 1-én elbűtőlandó. Pályázni (hajtók felőlen felszerelt folyamodványukat a háshágyi **plebánus**hoz nyújtásuk be. Személyes megjelenés kerülik. 990 1-1

Vácsi egyházmegye.

Egy jóhangú kántorségét keresetlik. Fizetése egy évre: 420 korona, teljes ellátás módoson és agynemű kivül. A váci egyház jövedelme közös segédletével. Az állomás azonnal betöltendő. **Szobák**, 1900. decz. 26. **Medgyesi Géza**, róm. kath. kántor. 987 1-2

Veszprémi egyházmegye.

A **szoládi** róm. kath. kántortanítói állomásra a «Népevelő» folyó 60. számában kiirt pályázat *1901. jan. 8-ig* meghosszabbították. 984 1-1

Arányas, képezde vezetett, szerény kántortanítói állást keres. Szíves válaszokat **kántortanító Saltalcker**knél. 983 1-1

Orgona- és harmonium-építő

Hidassy Mihály

Budapest, IX., Remete-utca 3.

Ajánlja magát a tekintete: kántortanító urak figyelmébe.

Uj orgonák építését, javításokat, átalakításokat, tisztogatást, hangolást jótállás mellett teljesít.

Azonkívül zongorahangolást és bármimemű hangszerjavítást olcsón elvállal. 2-2

Orgona-építési műintézet.

RIEGER TESTVÉREK

Budapest, Garay-utca 48.

Rieger Testvérek Jägerndorfi (Osztr. Szül.) es. és kir. udvari orgona-gyárának fiókja. Legolcsóbb áron kiváló orgonákat szállítanak.

A cég 25 évi fennállása óta

700-on felül új orgonát

épitett, melyek közül 255 esik Magyarországra, a többi Norvégiába, Németországba, Romániába, Orosz-, Olasz- és Törökországba szállították.

Orgona-árjegyzékek ingyen és bérmentve.

